
dr OBRAD STANOJEVIĆ

DOPRINOS PRAVNOJ KULTURI

(Mihailo Konstantinović, OBLIGACIJE I UGOVORI, skica za zakonik, izdanje Pravnog fakulteta u Beogradu, 1969. g.)

Profesor Pravnog fakulteta u Beogradu Mihailo Konstantinović jedan je od onih za čiji se rad s pravom može reći *non multa, sed multum*. Otuda objavljivanje ovog obimnog rada izaziva razumljivo interesovanje.

Iako su, počev od Justinijanovog *Corpus Juris Civilis*, zakonici češće bili plod rada komisija, nije nepoznata pojava da se i pojedinci prihvate ovog složenog posla. Takvih je primera bilo i u našoj istoriji: Hadžićev Građanski zakonik za Srbiju iz 1844. i izvanredni Bogišićev Imovinski zakonik za Crnu Goru iz 1888. M. Konstantinović je odlučio da rezultate svog rada na Fakultetu i u zakonodavnim komisijama objavi kao sopstvenu skicu za zakonik. Autor je inače imao znatnog udela u našem zakonodavstvu, naročito porodičnom, a Zakon o nasleđivanju, koji je bio predmet pohvala i u našoj i u stranoj literaturi, kao i Zakon o zastarelosti potraživanja — njegovo su delo. Znatna deo materijala za ovu skicu uzet je iz pravne, naročito sudske prakse, kao i uporednog zakonodavstva. U nekim rešenjima prihvaćena su shvatanja iz disertacija i drugih radova srednje i mlađe generacije pravnika, od kojih su mu neki pružili i neposrednu pomoć u radu.

Skica za zakonik obuhvata obligacije ne samo klasičnog građanskopravnog domena nego i onog koji se obično naziva poslovi privrednog prava, slično švajcarskom Zakoniku o obligacijama i italijanskom Građanskom zakoniku. Podeljena je na dva dela: *Obligacije*, u kome je reč o nastanku,

dejstvu i prestanku obveza, i *Ugovori*, posvećen pojedinim poslovima.

Da suvi i suri jezik zakona ne mora biti ni suv ni sur, pokazuje primer Stendala koji je govorio kako je svakog jutra uzimao Napoleonov Građanski zakonik da bi se inspirisao sažetošću i lepotoom fraze. Poznati entuzijast za izvorno narodno stvaralaštvo i pesnik krajputaša, Branko Radičević pun je hvale za jezik ovog nacrtu zakonika. Kako se na jednostavan i lep način može govoriti o složenom uz najveću moguću ekonomiju reči, može se videti iz trećeg odeljka prve knjige (str. 60. i sl.). Dodajmo da je pisac sebi znatno otežao zadatak nastojanjem da bude što popularniji, da je dosledno sprovodio princip: u jednom stavu samo jedna rečenica, da se nigde ne poziva na drugi član ili propis. Istih načela Konstantinović se držao i u Zakonu o nasleđivanju, ali je, imajući pred očima veći obim — skica sadrži 1.066 članova — i složenost materije, njihova prijena ovom prilikom bila mnogostruko teža.

Tekst sadrži veliki broj terminoloških novina. *Poklon* je zamenjen određenim i lepšim nazivom *dar*; turcizam *ortakluk* izrazom *privredno udruženje građana*; umesto dvosmislenog *posluga*, *nalazimo posuda* ili *naruč*; mesto *kooperacija* — *saradnja u poljoprivredi*. Pisac je pozajmio jednu reč iz Bogišićevog Zakonika — *imaonik* da bi odredio situaciju i vlasnika i titulara tzv. prava korišćenja. Neke je izraze preuzeo sa drugih govornih područja: *obaveza* (umesto uobičajenog *obaveza*), *strana ugovornica*, umesto *stranka*. Sa druge strane, nije se insistiralo na lingvističkom puritanizmu i narodnom terminu po svaku cenu. Tako su zadržani nazivi: *komision*, *agencija*, *stare del kredere* itd.

Nije moguće niti je ovde potrebno ulaziti u podrobno izlaganje i ocenu novih rešenja koja daje nacrt. Zapažamo razumno kombinovanje principa neosnovanog obogaćenja i *actio de in rem verso*. Napušten je jedan anahronizam koji se sastoji u realnoj formi ugovora u korist principa konsensualizma. Između načela: ugovori se moraju poštovati, na jednoj strani, i težnje da se obezbedi pravičnost i ekvivalencija prestacija, često je ovo drugo odnosilo prevagu. Tako kooperanti mogu tražiti reviziju ugovora ako dođe do povećanja cene poljoprivrednih proizvoda. Zakupac zemljišta za obrađivanje može zahtevati smanjenje za-

kupnine kada je zbog vremenskih neprilika, poplave, suše i sl. smanjen prinos za više od četvrtine. Jedna od značajnih inovacija jeste i široko ovlašćenje sudu da interveniše u ime pravičnosti. Dosada je takva mogućnost postojala jedino za nesrazmernu ugovornu kaznu, što zakon omogućuje, i za kaparu, što je delo sudske prakse. Skica ovo pravo proširuje na niz novih slučajeva (čl. 219, 788, 829. i dr.). Pojmovi *slučaj* i *viša sila* spojeni su u jedan: *slučaj više sile*, što je i opravdano. Zaista, iako je između njih u teoriji razlika jasna, u praksi ih je gotovo nemoguće razlučiti, a pravne posledice su po pravilu iste. Rad na donošenju novog civilnog kodeksa, posle izvesnog oklevanja, izgleda da dobija nove impulse, što se može pozdraviti. Jedan od članova zakonodavne komisije, prof. Borislav Blagojević, u predgovoru ovom nacrtu zakonika, izražava zahvalnost autoru i uveravanje da će komisija u radu na predlogu Zakonika o obligacijama početi od ovoga što je prof. Konstantinović dao, zadržavajući mogućnost da se u nečemu i ne složi sa rešenjima skice. Sama knjiga M. Konstantinovića, koja je na nivou najboljih tradicija našeg zakonodavstva, čiji je rodonačelnik Bogišić, dokaz je da naša građanskopravna nauka raspolaže dovoljnim snagama da ovaj posao obavi na zadovoljavajući način, ukoliko budu ispunjeni neki uslovi, a jedan od njih je, da parafraziramo Monroovu doktrinu, civilno pravo civilistima.